

TANULMÁNYOK

DR. TÓTH KÁROLY
CÍMZETES EGYETEMI TANÁR

70. SZÜLETÉSNAPJÁRA

SZEGED
2015.

ÜNNEPI KÖTET

DR. TÓTH KÁROLY
CÍMZETES EGYETEMI TANÁR

70. SZÜLETÉSNAPJÁRA

SZEGED

2015.

TÓTH KÁROLY ÜNNEPI KÖTET

5

X 225444

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS
ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus LXXVIII.

ÜNNEPI KÖTET

DR. TÓTH KÁROLY
CÍMZETES EGYETEMI TANÁR

70. SZÜLETÉSNAPJÁRA

Dr. Tóth Judit
gondozásában

SZEGED
2015.

SZTE Klebelsberg Könyvtár
Egyetemi Gyűjtemény
2.

HELYBEN
OLVASHATÓ

Edit

Comissio Scientiae Studiorum Facultatis Scientiarum Politicarum et
Juridicarum Universitatis Szegediensis

ATTILA BADÓ, ELEMÉR BALOGH, LÁSZLÓ BLUTMAN, JÓZSEFR HAJDÚ,
MÁRIA HOMOÖKI-NAGY, ÉVA JAKAB, KRISZTINA KARSAI, FERENC NAGY,
PÉTER PACZOLAY, IMRE SZABÓ, LÁSZLÓ TRÓCSÁNYI

Redigit
Tóth Judit

Nota
Acta Jur. et. Pol. Szeged

SZTE Klebelsberg Könyvtár

Szerkesztőbizottság

J001140357

a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának
tudományos bizottsága

BADÓ ATATILA, BALOGH ELEMÉR, BLUTMAN LÁSZLÓ, HAJDÚ JÓZSEF,
HOMOKI-NAGY MÁRIA, JAKAB ÉVA, KARSAI KRISZTINA, NAGY FERENC,
PACZOLAY PÉTER, SZABÓ IMRE, TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ

Szerkesztő
Dr. Tóth Judit

Felelős kiadó: Hajdú József dékán

Kiadványunk rövidítése
Acta Jur. et Pol. Szeged

X 225444

ISBN 978-963-306-421-4
ISSN 0324-6523 Acta Univ.

TARTALOM

PÁLYAKÉPEK

TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ	Tóth Károly köszöntése	8
TÓTH KÁROLY	Tudományos publikációinak jegyzéke	11
HORVÁTH DEZSŐ	A literátus Tóth Károlyról, barátsággal	15
KILÉNYI GÉZA	Gyulától Budapestig – gimnáziumtól az egyetemig....	17
PÉTER LÁSZLÓ	Juhász Gyula a Nyugatban	29
ZAKAR ANDRÁS	A joghallgatók pályaeérdeklődése	37
SZONDI ILDIKÓ	Előregedés és nyugdíjrendszer	55

VÁLASZTÁSOK

FÁBIÁN GYÖRGY

A vegyes választási rendszer – a két világ legjobbika?	68
--	----

KOVÁCS LÁSZLÓ IMRE

Az országos népszavazás intézménye az Alaptörvény előtt és után	83
---	----

SULYOK TAMÁS	Bécs – Budapest önkormányzati választójogi összehasonlítása és a jelenlegi budapesti önkormányzati választójogi rendszer néhány kérdése.....	94
--------------	--	----

KEREKNÉ JAKÓ NÓRA	Választójog a gondnokság alá – VIDA-SÓS TÜNDE	helyezési perek tükrében.....	104
-------------------	---	-------------------------------	-----

TÓTH ZOLTÁN	Három választás 2014-ben	110
-------------	--------------------------------	-----

ALKOTMÁNYOS (M)ÉRTÉKEK EGYKOR ÉS MOST

BLUTMAN LÁSZLÓ	Hol van az alkotmány, és mi az?	121
CSINK LÓRÁNT	Az Alaptörvény identitása – honnan hová?	134
BOD PÉTER ÁKOS	Esszé a gazdasági szuverenitásáról	142

KUKOREELI ISTVÁN	Adalékok az alkotmányos rendszerváltozásban közreműködő, 1985/90-es Országgyűlés történetéhez.....	159
KÖBLÖS ADÉL	A kivételes panasz szerepe az alkotmányos jogok védelmében	184
NAGY FERENC	Törvényesség – Alkotmány – Büntetőjog.....	197
RUSZOLY JÓZSEF	„Az új orosz alkotmány” (Eszendő, 1918. okt.) ...	214
RÉVÉSZ BÉLA	A rendszerváltás első független, vizuális tájékoztatóműhelye	225
SMUK PÉTER	A parlamenti viták alkotmányos értékéről	246
SZABADFALVI JÓZSEF	Horváth Barna a demokráciáról – hetven év távlatából	259
SZAKÁLY ZSUZSA	Az alkotmánymódosítási eljárás típusai az Európai Unió tagállamaiban	271
SZENTE ZOLTÁN	A jog-összehasonlítás mint legitimációs érv – adalékok a dualizmus kori parlamentarizmus-vitákhoz	286
TAKÁCS ALBERT	Alkotmányos állam és értékelmélet	295
TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ	Nemzeti alkotmányok, európai integráció és alkotmányos identitás	319
KISS BARNABÁS	Az alapkötelezettségek alkotmányi szabályozásának alakulása az Európai Unió közép-kelet-európai államaiban	329

KÜLÖNCSÉGEK

ANTAL TAMÁS	A 19. századi brit laikus bírászkodás magyar szemmel: Szilágyi Dezső az angol esküdtszékről.....	339
ÁDÁM ANTAL	A hazai egyházak és más vallási szervezetek jogi helyzetéről	354
PETRÉTEI JÓZSEF	A köztársasági elnök helyettesítése	369
HAJDÚ JÓZSEF	The basic principles of the Hungarian labour law ...	394
BLAZOVICS LÁSZLÓ	A középkori német város önkormányzata	405

VARGA ZS.ANDRÁS	A közigazgatás és közigazgatási jog történetének korszakhatárai 1945-1989 között	419
FANTOLY ZSANETT	A büntetőeljárás törvény kodifikációjának egyes koncepcionális kérdései, különös tekintettel a tárgyaláson való részvétel jogára és a felek közötti megállapodásra	426
GÁCSI ANETT ERZSÉBET	Egy alkotmánybíróági határozat [8/2013.(III.1.)] margójára, avagy a jogellenesen megszerzett bizonyítékokról	435
KALTENBACH JENŐ	Rechtsextremismus auf dem Vormarsch in Europa, der Fall Ungarn	450
MIKES LILI	A terhességmegszakítás normatív rendszerek szerinti megítélése	458
NEMES ANDRÁS	A sportjog a jogelméleti „hitviták” keretében ...	468
FARKAS CSAMANGÓ ERIKA	A zöldítési támogatás szabályozási rendszere	482
BOBVOS PÁL	A bejegyzés elve hatályosulásának alaki feltételei az ingatlan-nyilvántartásban	492
SULYOK MÁRTON	A tisztességes eljárás és a magánszféra védelme az alkotmányos eszmék migrációjában	501
PONGÓ TAMÁS	A diákok véleménynyilvánítási szabadsága és a cyberbullying angolszász megközelítése	519
TÉGLÁSI ANDRÁS	A lakhatáshoz való jog – közterületen (?) avagy az emberhez méltó lakhatás és az életvitelszerű közterületi tartózkodás tilalmának alkotmányossági kérdései	528
UGRÓCZKY MÁRIA	Megtalált magyar állampolgárok	550
SCHIFFNER IMOLA	Kettős állampolgárság az Európai Unióban.....	577
GOMBOS KATALIN	The problems of multilingual European Law.....	603
TILK PÉTER	A jogalkotási követelmények és az önkormányzati jogalkotás viszonya – hibák, törvénysértések a gyakorlat tükrében.....	614
TÓTH JUDIT	Jogi nyelvöltögetés	632

FANTOLY ZSANETT

A büntetőeljárás törvény kodifikációjának egyes koncepcionális kérdései, különös tekintettel a tárgyaláson való részvétel jogára és a felek közötti megállapodásra

E tanulmánnyal köszönti Dr. Tóth Károly címzetes egyetemi tanárt egykori hallgatója.

A Büntetőeljárás törvény kodifikációjáról szóló szabályozási elvek¹ alapvető követelményként rögzítik, hogy az új Büntetőeljárás törvénynek biztosítania kell a jelentőségüknél fogva kiemelkedő nemzetközi jogi dokumentumoknak és egyezményeknek való megfelelést. E körben a „klasszikus” alapidokumentumok (az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által 1948-ban elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata; a Magyarországon az 1976. évi 9. sz. tvr-rel kihirdetett Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya; az 1976. évi 8. számú tvr-rel kihirdetett Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya) mellett különösen említésre méltó az Európai Unió Alapjogi Chartájában, és az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett, az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről szóló Római Egyezményben, illetve annak kiegészítő jegyzőkönyveiben foglalt alapvető jogok, továbbá az Európai Emberi Jogi Bíróság joggyakorlata is.

1. A tárgyaláson való jelenléti jog

Témánk szempontjából kiemelkedő jelentőségű a büntetőeljárás során az ártatlanság védelme joga egyes vonatkozásainak és a saját tárgyaláson való jelenlét jogának megerősítéséről szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvre irányuló javaslat.²

Az irányelvjavaslat rögzíti, hogy a tárgyaláson való jelenléti jog alapvető terhelti jogosultság. Főszabály szerint tehát a terhelt távollétében lefolytatott eljárás a terhelt eljárási jogainak megsértését képezi. (Az EJEB vonatkozó ítélezési gyakorlatának – Sejdovic kontra Olaszország; Sztojcskov kontra Bulgária – áttekintése azt mutatja, hogy a terhelt eljáráson való személyes jelenléte az EJEE 6. cikkének (1) és (3) bekezdése által védett alapvető jog.) Szigorú kor-

¹ A Kormány 2015. február 11. napján megtartott ülésen elfogadott előterjesztés Az új büntetőeljárás törvény szabályozási elveiről. www.kormany.hu/download/d/12/4000/20150 [Letöltés ideje: 2015. augusztus 24.]

² COM(2013)0821 – C7-0427/2013 – 2013/0407 (COD)

látozás alá kell vetni azokat a kivételes eseteket, amikor a vádlott távollétében ítélet hozható. Ennek megfelelően az irányelv-tervezet rögzíti, hogy a terhelt távollétében akkor lehet a büntetőeljárást lefolytatni, ha a gyanúsított vagy a vádlott – megfelelő tájékoztatást követően – kifejezetten és kétséget kizáróan lemondott a tárgyaláson való jelenléthez fűződő jogáról, továbbá amennyiben a megfelelő eljárási képviselője biztosítást nyer. A előző feltételek fennállása esetén is csak akkor lehetséges terhelt távollétében az eljárás lefolytatása, ha az eljárás tárgyát képező cselekmény pénzbüntetéssel büntetendő, szabadságvesztéssel való fenyegetettség esetén tehát nem.

Az irányelv-tervezet kiemeli, hogy a tárgyaláson való jelenlét joga nem abszolút. A tárgyalásról való lemondásnak kifejezettnek (nem hallgatólagosnak) és kétséget kizárónak kell lennie. A hatóságoknak a szükséges gondossággal kell eljárniuk annak érdekében, hogy az érintett személyt megfelelően tájékoztassák: ezáltal a terhelt tudomást szerezhessen a tárgyalásról. Ugyanakkor vizsgálendő az is, hogy az érintett személy is megfelelő gondosságot tanúsított annak érdekében, hogy a neki címzett információt megkapja.

Az irányelv-tervezet tudatosan nem szabályozza a saját tárgyaláson való jelenléti joghoz kapcsolódó eredmények eléréshez használt formákat és módszereket, a vonatkozó eljárási szabályokat, lévén azok a tagállamok nemzeti jogalkotásának hatálya alá tartoznak. Ugyanakkor az irányelv-tervezet rögzíti azt is, hogy a tagállamok rendelkezhetnek olyan lehetőségről, amelynek értelmében a tárgyaló bíróság a vádlott távollétében dönt a vádlott bűnösségéről, feltéve, hogy a vádlottat kellő időben személyesen idézték és egyértelműen és a tévedés lehetőségét kizárva, tájékoztatták a tárgyalás kitűzött időpontjáról és helyéről, továbbá tájékoztatták arról, hogy az ügydöntő határozat meghozatalára meg nem jelenése esetén is sor kerülhet. További feltétel, hogy az érintett személy a kitűzött tárgyalás ismeretében meghatalmazzon vagy általa választott vagy az állam által kirendelt jogi képviselőt arra, hogy a tárgyalás során a védelmét ellássa, és az érintett védő ténylegesen ellássa a vádlott védelmét a tárgyaláson.

A hatályos Be. (1998. évi XIX. törvény - a Büntetőeljárásról) alapján a büntetőeljárás lefolytatásának nem akadályozó az, ha a terhelt ismeretlen helyen tartózkodik. Eljárási törvényünk külön szabályozza a nyomozást és a vádemelést, továbbá a bíróság eljárását az ismeretlen helyen tartózkodó terhelttel szemben (Be. XXV. Fejezet). Ezekben az esetekben a terhelt nagy valószínűség szerint szándékosan vonja ki magát a büntetőeljárás hatálya alól. Az előbbtől elkülönítendő esetkör az, ha a bíróság felhívása alapján a vádlott előzetesen bejelenti, hogy a tárgyaláson nem kíván részt venni [Be. 279. § (4) bek.]. Ezzel a módosítással 2011. március 1. óta a jogalkotó egyértelművé teszi, hogy a vádlott tárgyalási jelenléti joga egy a terhelti jogok közül, ám nem eljárási kötelezettség. E rendes eljárásban a vádlott a hatóság számára ismert helyen tartóko-

dik, ellentétben a korábbiakban említett, távollévő terhelttel szembeni külön eljárással. Ott a terhelt ismeretlen helyen vagy külföldön van, s emiatt ellene elfogatóparancsot bocsátanak ki. Korábban ismert helyen tartózkodó vádlottal szemben annak távollétében a bizonyítási eljárás csak akkor volt befejezhető, ha a vádlott felmentésére vagy vele szemben az eljárás megszüntetésére került sor.³ Az új szabályozás azonban – ellentétben az irányelv-tervezetben foglaltakkal – nem csupán azon bűncselekmények vonatkozásában teszi lehetővé a vádlott távollétében az eljárás lefolytatását, ahol az eljárás tárgyát képező bűncselekmény pénzbüntetéssel fenyegetett, hanem elvileg bármely esetben eltekinthet a bíróság a vádlott személyes megjelenésétől. Ezáltal a hazai szabályozás – talán indokolatlanul is – rugalmasnak tűnhet.

Kétségtelen azonban, hogy a vádlottnak az a joga, hogy a nyilvános tárgyaláson jelen legyen; kérdéseket, észrevételeket tegyen, és kétségbe vonhassa az őt terhelő bizonyítékokat, a tisztességes eljárás meghatározó eleme. Az Országos Bírósági Hivatal már 2013-ban közzétette azon álláspontját,⁴ hogy a vádlott nem csak a büntetőeljárás alanya, résztvevője, hanem egyben bizonyítékforrás is. Ebben a minőségében pedig kötelezhető, hogy a bíróság rendelkezésére álljon. Vannak azonban olyan esetek, amikor a vádlott jelenléte nélkül is lefolytatható a bizonyítási eljárás, ennek egyértelmű törvényi szabályait azonban meg kell teremteni. A magyar jogfejlődés során ugyanis a terhelt tárgyaláshoz való jogának helytelen értelmezése oda vezetett, hogy a tárgyaláson való terhelti részvétel kötelezővé vált: a vádlott jelenléti jogosultsága jelenleg kvázi kötelezettségként jelentkezik. Az ismert helyen tartózkodó terhelt távolmaradása viszont tolerálható lehet, a terhelt rendelkezési szabadsága körébe tartozó, amely esetben – megfelelő védelem biztosításával – az eljárás érdemi befejezésének sincs akadálya.⁵

2. A vádló, terhelt és a védő által nem vitatott tények vonatkozásában a bizonyítás mellőzése

A Be-kodifikációját érintő koncepció rendelkezik arról is, hogy *a bizonyítási eljárás egyszerűsítése érdekében lehetővé kell tenni: azokban az esetekben, ha a védelem a büntetőjogi felelősséget megalapozó tényeket nem vitatja, ezen tények vonatkozásában a további bizonyítás mellőzhető legyen.*⁶

³ FANTOLY ZSANETT: A vádlott bejelentett távollététől, *Ügyvédvilág* 2015. 02. 25. [Letöltés ideje: 2015. augusztus 24.]

⁴ www.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/birosag [Letöltés ideje: 2015. augusztus 24.]

⁵ www.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/birosag [Letöltés ideje: 2015. augusztus 24.]

⁶ A Kormány 2015. február 11. napján megtartott ülésen elfogadott előterjesztés Az új büntetőeljárás törvény szabályozási elveiről. www.kormany.hu/download/d/12/4000/20150 [Letöltés ideje: 2015. augusztus 24.]

A hatályos Büntetőeljárás törvény 75. § (1) bekezdése rögzíti, hogy a bizonyítás során a tényállás alapos és hiánytalan, a valóságnak megfelelő tisztázására kell törekedni. A nyomozás során fel kell deríteni a bűncselekményt, az elkövető személyét, fel kell kutatni és biztosítani kell a bizonyítási eszközöket. A tényállást oly mértékben kell felderíteni, hogy a vádló dönthessen arról, vádat emel-e. A bírósági tárgyaláson a bizonyítás pedig a vádban foglalt tényekre terjed ki. Az anyagi igazság feltárására való törekvés és a terhelti jogosultságok kiszélesedése közötti ellenérdekűség örökzöld problematikája eljárásjogunknak. A funkciómegosztás elve által részben megkötött a bíróság keze: terhelt bizonyítékokat hivatalból nem szerezhet be, lévén a vád bizonyítása a vádlót terheli [Be. 4. § (1) bek.].

A bizonyítást azokra a tényekre kell lefolytatni, amelyek a büntető anyagi- vagy eljárási jog szempontjából relevánsak. Ám nem kell bizonyítani a tények meghatározott körét, például a köztudomású tényeket vagy azokat, amelyekről a hatóság hivatalos tudomással bír. Az új törvény ezen tények körét bővítené és a bizonyítást kizárná azon tények vonatkozásában is, amelyeket a vád (vádló) és a védelem (terhelt, védő) egyaránt elfogadott és valónak ismer el. Ezeknek a tényeknek már a vádelőkészítés szakaszában felderítettek kell lenniük, vagyis a nyomozás során bizonyítást kell nyerniük. Védő részvétele ugyancsak garanciális szabály lenne az ilyen esetekben.

Az új koncepció felveti a kérdést: eltekinthetünk-e az anyagi igazság feltárásának igényétől, perbeli megállapításának követelményétől, illetve az ennek érdekében a tárgyaláson lefolytatott részletes bizonyítási eljárástól csupán azért, hogy ezáltal gyorsítsuk a büntetőper tárgyalási szakaszát? Társíthatunk-e a tények beismeréséhez (és nem a bűnösség elismeréséhez) olyan bizonyító erőt, hogy a továbbiakban a kérdéses tények vonatkozásában mellőzhető legyen a bizonyítás?

Bárd szerint az anyagi igazság elérhetetlenségénél és eshetőlegességénél fogva eleve nem lehet egy büntetőeljárás rendszer alakítója.⁷ Az alternatívaként jelentkező processzuális igazság, mint eljárási cél alapja a terhelt törvény előtti egyenlőségének megvalósítására alkalmas, biztosítékokkal övezett tisztességes eljárás, amely a pozitív jogban megfogalmazható és utólag ellenőrizhető garanciákon keresztül szolgálja a jogbiztonságot.⁸ A tárgyalás értelmét az adja meg, hogy a független és pártatlan bíró – a vád ténybeli keretei között – más jogi kötelek mellett és eljárási közegben vizsgálja meg az elébe vitt bizonyítékokat, ha úgy tetszik, önállóan kutatja az igazságot.⁹ Elek Balázs ezért úgy

⁷ BÁRD KÁROLY: *Igazság, igazságosság, és tisztességes eljárás*, *Fundamentum* 2004/1. szám 44 – 50. p.

⁸ KADLÓT ERZSÉBET: *A vád igazsága*, in: ERDEI ÁRPÁD (szerk.): *A büntető ítélet igazságtartalma*, Budapest, 2010. 31. p.

⁹ KADLÓT 2010, 43. p.

gondolja, hogy ami a büntetőügyekben eljáró bíróság ítéletét hatásossá teszi, az lehet, hogy nem az ítélet igazságtartalma, hanem az, ha egy szabályozott eljárás keretében létrejön, és valóban figyelemre méltó, hogy hatalmas nehézségek közepette egyáltalán sikerül néha némi pontosságot elérni.¹⁰

Király Tibor az igazság megállapítását a büntetőeljárás feladatának tekinti: „erre épül a büntetőítélet, amely a bűncselekményről és annak elkövetőjéről szól, vagy arról, hogy a bűncselekmény meg sem történt.”¹¹

Erdei szerint ugyancsak az igazság a büntetőeljárásban központi fogalom, („az eljárás körülötte forog”), bár magát a szót a büntetőeljárás törvényben csak összetételekben olvashatjuk.¹² Bár az igazság megállapításáról a hatályos Be. közvetlenül nem szól, a bíróság feladatairól, illetőleg a felmentő és a bűnösséget megállapító ítélet tartalmáról szóló rendelkezésekből félreérthetetlen, hogy a jogalkotó elvben az anyagi igazság („valóság”) megállapítását várja. A Be. legalábbis csalóka ebben a kérdésben: a materiális igazság feltétlen uralmát sugallja, ám az uralkodót több rendbeli kivétellel gyengíti meg.¹³ A törvény jelentős engedményeket tesz a formális igazságnak.¹⁴ Ilyen kivételként említi *Erdei* például a tárgyalás mellőzési külön eljárást csakúgy, mint a közvetítői eljárást. A konszenzuális eljárásokban esetében ugyanis a bíróság által kimondott, de nem általa megállapított, hanem csak elfogadott igazságról van szó.¹⁵

A hazai jogalkalmazásban még mindig benne él az anyagi igazság megállapításának igénye, az arra való törekvés, hogy amikor a bíróság ítéletet hoz, megállapításai egybeessenek az anyagi igazsággal.¹⁶ Álláspontunk szerint viszont nem jelenti az anyagi igazságra való törekvés feladását az, hogy a vádlott és a védő által nem vitatott tények tárgyaláson történő bizonyítása elmarad, ha azokat már a nyomozási szakaszban felderítették. A tárgyaláson ugyanis ezen tények vonatkozásában az eljárás felesleges „megkettőződése” történik akkor, amikor az eljáró bíró kénytelen (ismételten) lefolytatni a bizonyítást a nyomozás során már felderített és a vádlott által nem vitatott tényekre azért, hogy azokat az ítéletben értékelni tudja. A tárgyaláson történő bizonyítás a legtöbb esetben a nyomozás megismétlését jelenti: a bíróság ismételten kihallgatja a vádlottat és a tanúkat, továbbá sor kerül a nyomozás során előterjesztett, írásbeli szakvélemény ismertetésére vagy felolvasására.

¹⁰ ELEK BALÁZS: A sztereotípiák szerepe a bizonyítási eljárásban, in: ERDEI ÁRPÁD (szerk.): A büntető ítélet igazságtartalma, Budapest, 2010. 174. p.

¹¹ KIRÁLY TIBOR: Büntetőítélet a jog határán, Budapest, 1972. 9. p.

¹² ERDEI ÁRPÁD: Mi az igazság? in: ERDEI ÁRPÁD (szerk.): A büntető ítélet igazságtartalma, Budapest, 2010. 9. p.

¹³ ERDEI 2010, 15. p.

¹⁴ ERDEI 2010, 19. p.

¹⁵ ERDEI 2010, 21. p.

¹⁶ BUDAHÁZI ÁRPÁD: Poligráf. Műszeres vallomásellenőrzés a bűnügyekben, Budapest, 2014. 17. p.

A nyomozás során történő kihallgatás és a tárgyaláson történő kihallgatás ideje között általában hosszú idő telik el, ezért a kihallgatott személyek újabb vallomása az emlékezet szükségszerű megfakulása következtében rendszerint kisebb-nagyobb kérdésekben eltér a korábbi vallomásuktól. Ennek okát a bíróságnak tisztázni kell, amelynek eredményeként a kihallgatott személyek többnyire fenntartják a korábban tett vallomásukat. A bizonyítás megismétlése tehát a büntetőeljárás két szakaszában sok esetben feleslegesen elhúzza az eljárást.¹⁷

Így a büntetőeljárások gyorsabb lefolytatását és az egyszerűsítést egyaránt szolgálhatja a bizonyítás mellőzésének lehetővé tétele abban az esetben, ha a vádlott és a védő egyetértenek a vádbeli tényekkel vagy azok egy részével. Ez mindenekelőtt feltételezi, hogy a terhelt akár a nyomozás során, akár a nyomozás befejezését követően megismerjen minden, őt terhelő bizonyítékot. A bizonyítás anyagának, köztük a terhelő bizonyítékoknak az ismerete ugyanis arra indíthatja a korábban a bűncselekmény elkövetését tagadó terheltet, hogy beismerje a bűncselekmény elkövetését vagy legalább a bűnösség elismerése nélkül a vád tárgyává tett tényállás egészét vagy a tények egy részét. A tények beismerése a terhelti együttműködés egyik formájának is tekinthető.¹⁸

A terhelt több okból is érdekelt lehet abban, hogy megállapodást kössenek a büntetőeljárás során.¹⁹ Az eljárás gyorsítását és lerövidítését lehetővé tevő megállapodások (például eltekintés a tanúk kihallgatásától) azt eredményezhetik, hogy az eljárás időtartama egy délelőttre vagy „csak” egy tárgyalási határnapra korlátozódik, ami kevésbé érinti hátrányosan a vádlott munkakörülményeit.²⁰ A stressz-faktor vonatkozásában Herke kiemeli, hogy már maga a tárgyalás lefolytatása sok vádlott számára büntetésnek hat, a vádlottak nagy része az elhúzódozó eljárást is büntetésnek érzi. Az „eljárás huzavona”, és hogy a bírósági szak a nyilvánosság előtt zajlik, a nyomás, ami rájuk nehezedik, sok vádlott számára olyan fokú idegi megterhelést jelent, hogy már az eljárás befejezése (attól függetlenül hogy milyen eredménnyel) megváltást jelent a számukra.²¹ A büntetőeljárás költség-vonzata tekintetében pedig nem szabad elfelejteni, hogy az a terhelt számára igen jelentős anyagi megterhelést jelent. Minél hosz-

¹⁷ A Kormány 2015. február 11. napján megtartott ülésen elfogadott előterjesztés Az új büntetőeljárás törvény szabályozási elveiről. www.kormany.hu/download/d/12/4000/20150 [Letöltés ideje: 2015. augusztus 24.]

¹⁸ A Kormány 2015. február 11. napján megtartott ülésen elfogadott előterjesztés Az új büntetőeljárás törvény szabályozási elveiről. www.kormany.hu/download/d/12/4000/20150 [Letöltés ideje: 2015. augusztus 24.]

¹⁹ Ezeket a tényezőket részletesen lásd: HERKE CSONGOR: Megállapodások a büntetőperben, Pécs, 2008. 63 – 65. p.

²⁰ HERKE 2008, 63. p.

²¹ HERKE 2008, 64. p.

szabpra nyúlik a tárgyalás, minél több tanút kell megidézni, annál magasabb a bűnügyi költség; a szakvélemények miatti költségek is növelik az összköltséget; a védők pedig általában tárgyalásonként (eljárás cselekményenként) állapítják meg az őket megillető honoráriumot. A költségfaktor szoros kapcsolatban áll az eljárás gyorsításának igényével, hiszen minél kevesebb a tárgyalási nap (eljárás cselekmény), annál kisebb a vádlottat terhelő költség is.²²

A kodifikációs szabályozás célja tehát a szükségtelen bizonyítás elkerülése a vádlott és a védő által nem vitatott tények vonatkozásában. Ez vonatkozhat az egész tényállásra, vagy meghatározott tényállási elemekre. Előbbi esetben azonban (vagyis ha a tények beismerése a vádiratban foglalt tényállás egészét lefedi), megfontolást igényel, hogy milyen eljárási formában járjon el a bíróság, tehát egyáltalán szükség van-e tárgyalás tartására? Ha ugyanis a vádlott és a védő által nem vitatott tények beismerése az egész tényállásra kiterjed, a tárgyalás mellőzésének ugyancsak helye lehet, amennyiben a vádlott a vonatkozó tények viszonylatában a bűnösségét is elismeri. Szintén alkalmazható lenne a bevezetni szándékozott „megegyezéssel” eljárás akkor is, ha a terhelt a nyomozás során még nem tett beismerő vallomást. [A nyomozásban tett beismerés esetén ugyanis – az egyéb feltételek fennállása esetén – praktikusabb lehet a tárgyalást mellőző eljárás (Be. XXVII. Fejezet) választása.] Ha a terhelt csupán a tényeket ismeri el, de a bűnösségét nem; továbbá ha a tárgyalást mellőző eljárás – egyéb feltételek: például a bűncselekmény különös tárgyi súlya miatt – nem folytatható le, a vádlott és a védő egyes tények beismerésére vonatkozó nyilatkozata megoldást jelenthetne az eljárás gyorsabb és hatékonyabb befejezésére.

A Be. főszabályként előírja, hogy a terhelt beismerése esetén is be kell szereznii az egyéb bizonyítékokat [Be. 118. § (2) bek.]. Ez a rendelkezés látszólag az eljárás gyors lefolytatása ellen hat, azonban ez fontos garanciális szabály, mivel lehetővé teszi az igazság felderítését abban az esetben, ha a terhelt valótlannul vállalja magára a bűncselekmény elkövetését vagy később visszavonja beismerő vallomását.²³ Ezért kiemelkedő jelentőségű az, hogy a vádlott, terhelt és védő együttes megállapodása csak olyan tényekre vonatkozhat, amelyeket a vádelőkészítés szakaszában már felderítettek, bizonyítottak.

A megegyezésben három szereplő érintett: a vádló, a vádlott és a védő. Bár utóbbi kettő kétség kívül a védelem feladatát ellátó és ily módon azonos érdekcsoportot képviselő eljárási alany, a védő önálló eljárási funkciója a „megegyezéssel” ügyekben kiemelt jelentőséggel bír. Szakértelménél fogva ugyanis

²² HERKE 2008, 65. p.

²³ A Kormány 2015. február 11. napján megtartott ülésen elfogadott előterjesztés Az új büntetőeljárás törvény szabályozási elveiről. www.kormany.hu/download/d/12/4000/20150 [Letöltés ideje: 2015. augusztus 24.]

a védő általában jobban meg tudja ítélni, hogy a vonatkozó tények viszonylatában érdemes-e azokat vitatni, illetve a védelmi taktika megfelelő felépítése engedi-e a megegyezést.

A megegyezési eljárások sajátossága továbbá, hogy azokban a kérdésekben, amelyekre a megállapodás kiterjed, általában nincs helye jogorvoslatnak. Szemléletes példája ennek a tárgyalásról lemondásos eljárásban (Be. XXVI. Fejezet) annak kizárása, hogy az arra egyébként jogosult fellebbezést nyújthasson be a bűnösség megállapítása, a megegyezés alapján megállapított és a váddal egyező tényállás, továbbá minősítés, illetve a vádirat keretei között meghatározott büntetés (intézkedés) neme, mértéke, tartalma miatt [Be. 542/C § (1) bek.]. Érdemes lenne elgondolkodni azon, hogy ha a vádló, terhelt és védő tényekről való együttes megállapodása megszületik, indokolt-e a megállapodással érintett tények vonatkozásában biztosítani a jogorvoslat lehetőségét.

3. Összegzés

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy a Büntetőeljárás törvény kodifikációja során felmerülnek olyan koncepcionális kérdések, amelyek alapjaiban határozzák meg az új törvény szellemét és struktúráját. A cél olyan kódex megalkotása, amely megőrzi a magyar eljárásjog hagyományos értékeit, megfelel a modern büntetőeljárásokkal szemben támasztott és az Alaptörvényben megfogalmazott követelményeknek, továbbá eleget tesz hazánk nemzetközi egyezményekből fakadó kötelezettségeinek.²⁴ A változó korszellem azonban megkívánja azt is, hogy az új törvény hatékony, korszerű és gyors büntetőeljárással szolgálja a társadalom védelmét az elkövetőkkel szemben. Ennek megfelelően – a tanulmányban részletesebben érintett két témán kívül - új és megfelelő szabályozást igénylő kérdések:

- a.) az alapelvek következetes érvényesítése a tisztességes eljárás „szuperelvének” szem előtt tartásával;
- b.) a sértettek fokozottabb érdekérvényesítési lehetőségének a megteremtése;
- c.) a sérülékeny, hátrányos helyzetű csoportok eljárási jogainak megerősítése és biztosítása;
- d.) az eljárások differenciálása egyszerűbb megítélésű és bonyolultabb, hosszadalmas bizonyítást igénylő ügyekre;
- e.) a terhelt fokozottabb bevonása és együttműködésének elismerése;
- f.) a külön eljárások gyakoribb alkalmazásának elősegítése;

²⁴ A Kormány 2015. február 11. napján megtartott ülésen elfogadott előterjesztés Az új büntetőeljárás törvény szabályozási elveiről. www.kormany.hu/download/d/12/4000/20150 [Letöltés ideje: 2015. augusztus 24.]

- g.) az eljárás indokolatlan elhúzására lehetőséget adó körülmények kizárása;
- h.) a jogorvoslati rendszer átfogó reformja;
- i.) a bűncselekményből származó vagyron felderítése és biztosítása;
- j.) a laikus bíraskodás rendszerének megújítása;
- k.) az infokommunikációs technológia vívmányainak alkalmazása.²⁵

A fenti témák áttekintése érzékelteti: a jogalkotó ma sincsen könnyű helyzetben. Mindazonáltal témánk szempontjából ma is örök érvényűek azok a gondolatok, amelyeket *Balogh Jenő, Edvi-Illés Károly és Vargha Ferenc a Bűnvádi Perrendtartás magyarázataként fogalmazott meg 1899-ben*: „A modern bűnpör legfontosabb tagozata a főtárgyalás; mindama perjogi cselekmények, melyek ezt megelőzték, csak átmeneti, előkészítő jelleggel bírnak. Miután itt dől el az ügy, s ebből folyólag a vádlott sorsa is, ehhez képest a főtárgyalást kell a legtöbb biztosítékkal körülsáncolni: mert az előkészítő és közbenső eljárás hibáit s fogyatkozásait ki lehet köszörülni a főtárgyaláson, de ha a hibák itt merülnek föl, azokat helyrehozni igen nehéz, sok esetben pedig teljesen lehetetlen.”²⁶

²⁵ A Kormány 2015. február 11. napján megtartott ülésen elfogadott előterjesztés Az új büntetőeljárás törvény szabályozási elveiről. [www.kormany.hu/download//d/12/4000/20150](http://www.kormany.hu/download/d/12/4000/20150) [Letöltés ideje: 2015. augusztus 24.]

²⁶ BALOGH JENŐ – NDVI-ILLÉS KÁROLY – VARGHA FERENCZ: A Bűnvádi Perrendtartás magyarázata. Grill Károly cs. és kir. udvari könyvkereskedése. Budapest, 1899. 274. p.